

КОНЦЕПЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ

Степаненко Оксана Іванівна

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку та консалтингу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Суб'єкти малого та мікропідприємництва займають особливий сектор економіки будь-якої країни, оскільки сприяють забезпеченню зайнятості населення, виступають важливим фактором соціальної стабільності та економічного зростання. В умовах нестабільного функціонування міжнародних ринків товарів, капіталу основні надії на забезпечення економічного зростання та досягнення стратегічних цілей багатьох розвинутих держав пов'язані з ефективним функціонуванням таких суб'єктів підприємницької діяльності, як малі та середні підприємства [1, с. 293]. У Європейському Союзі найбільшу частку займають мікро- та малі підприємства – 98,7 %, в яких зайнято більше 49,2% населення, а додана вартість яких складає 39,4 % [2, с. 234]. Мале підприємство утворює ядро – міцну основу для подальшого розвитку середніх та великих підприємств. Наявність міжнародних, міждержавних та національних нормативних документів, що регламентують форму і склад фінансової звітності суб'єктів малого та мікропідприємництва вимагає порівняння, детального аналізу особливостей їх застосування, відмінностей та спільних рис для визначення напрямів гармонізації обліку і звітності в сучасних умовах посиленої економічної інтеграції.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) спочатку розроблялись та затверджувались з метою забезпечення всіх зацікавлених користувачів (у тому числі інвесторів) нейтральною та об'єктивною інформацією про діяльність компаній. Як свідчить зарубіжний досвід, практичне застосування та дотримання вимог МСФЗ забезпечує: зменшення ризику для кредиторів та інвесторів; зниження витрат кожної країни на розробку власних стандартів; поглиблення міжнародної кооперації в сфері бухгалтерського обліку; однозначне розуміння фінансової звітності та зростання довіри до її показників у всьому світі. В контексті економічної інтеграції України в світову спільноту, все більшого значення набувають Міжнародні стандарти фінансової звітності. Процес впровадження МСФЗ в Україні відбувався паралельно з реформування системи бухгалтерського обліку та аудиту, становленням системи державних регуляторів, які є частиною інституційного середовища економіки країни.

У міжнародній практиці складання звітності суб'єктів малого підприємництва контролює Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (*МСФЗ для МСП*) [3]. Його застосування має певні переваги:

1) фінансово-кредитні установи в процесі прийняття рішень щодо надання кредиту, визначення умов та відсоткових ставок, здійснення моніторингу

наданих кредитів перш за все віддають перевагу тим підприємствам, фінансова звітність яких складена згідно з вимогами МСФЗ, що забезпечує її надійність, прозорість та порівнянність;

2) підвищення надійності висновків, які побудовані на основі звітності, яка складена згідно з вимогами МСФЗ, що забезпечує прозору та чітку роботу з постачальниками й покупцями, які хочуть оцінити фінансовий стан підприємства та перспективи ділових стосунків;

3) отримання власниками та інвесторами, які не беруть участь у постійному управлінні та контролі підприємством, але хочуть володіти необхідною інформацією, мати можливість порівнювати показники, які подані у звітності різних суб'єктів господарювання на зіставній основі.

На рис. 1 наведено переваги практичного застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності як для великих так і для середніх та малих підприємств.

Рис. 1. Переваги практичного застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності

Джерело: побудовано за інформацією [2, с. 48-49]

Перехід на міжнародні стандарти надає значні переваги як для кожного окремого суб'єкта господарювання, так і для країни загалом. Складання звітності відповідно до вимог Міжнародного стандарту фінансової звітності для малих та середніх підприємств дає можливість в першу чергу порівнювати власні результати роботи з показниками інших підприємств, що може використовуватись керівниками при прийнятті управлінських рішень стосовно покращення конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта.

Даним стандартом встановлено, що малими та середніми підприємствами є суб'єкти господарювання, які не є: підзвітними громадськості (тобто, не є учасниками фондового ринку, інвестиційними та кредитними установами, страховими компаніями, брокерами цінних паперів, або мають на відповідальному зберіганні активи великої групи сторонніх осіб) та оприлюднюють фінансові звіти загального призначення для зовнішніх користувачів (для власників, потенційних кредиторів, рейтингових агентств).

На рис. 2 проілюстровано основні концепції та базові принципи, на яких ґрунтуються фінансові звіти малих підприємств відповідно до норм МСФЗ для МСП.

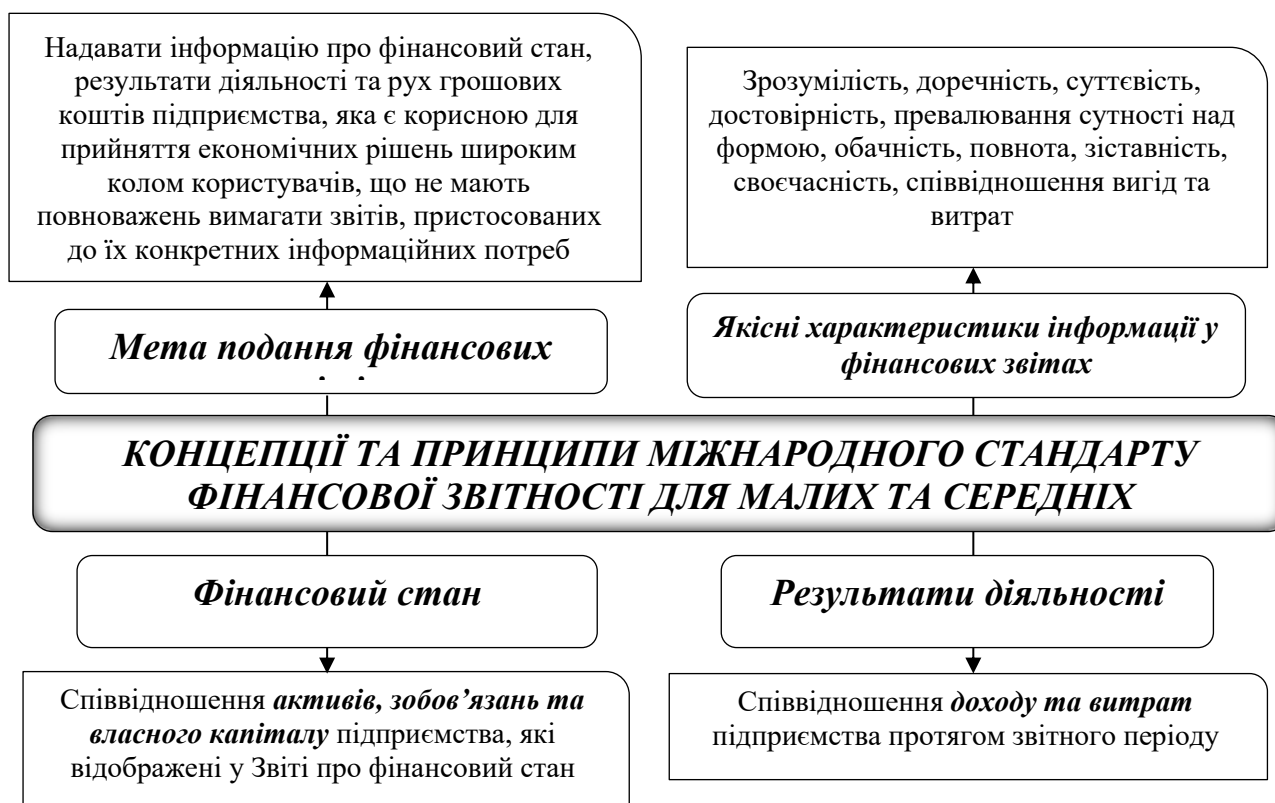

Рис. 2. Концепції та принципи, на яких ґрунтуються фінансові звіти малих підприємств складених за МСФЗ для МСП

Джерело: побудовано за інформацією [3]

За МСФЗ для МСП передбачено повний комплект фінансових звітів для малих підприємств, який включає:

- 1) звіт про фінансовий стан на дату звітності;
- 2) одне із двох – єдиний звіт про сукупний дохід за звітний період або окремий звіт про прибутки та збитки і окремий звіт про сукупний дохід;
- 3) звіт про зміни у власному капіталі за звітний період;
- 4) звіт про рух грошових коштів за звітний період;
- 5) примітки, що містять стисле викладення облікової політики та іншу пояснювальну інформацію.

Однак, МСФЗ для МСП не регламентує форми фінансових звітів, а визначає лише їх зміст та деякі критерії групування статей, при цьому стандарт містить

суворі вимоги щодо обов'язкової наявності певних статей у звітах і заборони на включення окремих статей до звітів. Цей стандарт є єдиним стандартом, який визначає мету, принципи, склад фінансової звітності та методику відображення в обліку інформації про активи, капітал, зобов'язання та господарські операції малих і середніх підприємств. Тобто, суб'єкти господарювання, які підпадають під дію даного документу, не користуються іншими МСБО або МСФЗ.

Проаналізувавши досвід інших країн, які використовують МСФЗ можна виокремити все те позитивне, що вони здатні змінити в українській системі формування фінансової звітності, а саме: не витратимуться кошти бюджету на розроблення нових концепцій; максимум довіри до вітчизняного виробника на світовому ринку; мінімум ризикованих угод для іноземних партнерів.

Якщо подивитися на ситуацію з іншої сторони та взяти до уваги дослідження вітчизняних науковців, слід виділити і певні недоліки та аргументи "проти" застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності:

1) неможливість достовірно гарантувати, що підприємства, які складають звітність за міжнародними стандартами, можуть розраховувати на закордонних бізнес-партнерів, залучати додаткові кошти із-за кордону;

2) відсутність уніфікації та регламентації формування показників звітності, велика кількість альтернатив, і як наслідок порівнянність звітних даних стає складною та кропіткою роботою, тобто бухгалтеру потрібно знати сотні, а іноді тисячі правил про те, як обліковувати та чи іншу господарську операцію, що робить їх більш складними для розуміння;

3) інформація, яка закладається в стандарти, повинна виникнути не із надуманих схем, а із реального економічного життя та його потреб, їх (стандарти) не можна штучно, а тим більш примусово, без врахування національних особливостей нав'язати суспільству, адже кожна країна має власні економічні умови та менталітет;

4) процес впровадження міжнародних стандартів несе за собою значні витрати, хоча, як стверджують прихильники ці витрати покриваються підвищенням інвестиційної привабливості, яке вони не гарантують.

Для більш детального розуміння концепції побудови фінансових звітів згідно з МСФЗ для МСП, слід звернутись до якісних характеристик інформації, що в них наводиться:

1) *зрозумілість* – інформація має надаватись таким чином, щоб бути зрозумілою для користувачів, які мають відповідні знання з бізнесу, економічної діяльності та бухгалтерського обліку і прагнуть вивчати цю інформацію з достатньою ретельністю. Проте необхідність надання зрозумілої інформації не дає права вилучати інформацію на тій підставі, що певним користувачам може бути важко її зрозуміти;

2) *доречність* – інформація є доречною, якщо вона здатна вплинути на економічні рішення користувачів, допомагаючи їм оцінити минулі, теперішні чи майбутні події або підтверджуючи чи виправдовуючи їхні минулі оцінки;

3) *суттєвість* – залежить від розміру статті чи помилки, який оцінюється за конкретних обставин пропуску чи викривлення інформації. Проте некоректно робити або залишати невиправленими несуттєві відхилення від МСФЗ для МСП

для того, щоб досягти певної картини фінансового стану, результатів діяльності чи руху грошових коштів підприємства;

4) *достовірність* – інформація є достовірною, коли в ній немає суттєвих помилок та упередженості і вона правдиво відображає те, що зазначається або те, що можна обґрунтовано очікувати. Фінансові звіти є упередженими (тобто не нейтральними), якщо, через відбір інформації чи спосіб її подання, вони навмисно впливають на прийняття рішення чи судження для того, щоб досягти наперед визначеного результату;

5) *превалювання сутності над формою* – операції, інші події та умови слід обліковувати та відображати згідно з їхньою сутністю, а не лише виходячи з їхньої юридичної форми. Це підвищує достовірність фінансових звітів;

6) *обачність* – прояв певної міри обережності під час формування необхідних за умов невизначеності суджень, таким чином, щоб не завищувати активи чи дохід і не занижувати зобов'язання чи витрати. Проте дотримання обачності не дає права навмисно занижувати активи чи дохід або навмисно завищувати зобов'язання чи витрати. Обачність не може бути підставою для упередженості;

7) *повнота* – для того, щоб бути достовірною, інформація у фінансових звітах має бути повною в межах суттєвості та витрат. Неповна інформація може призвести до надання неправдивої або оманливої інформації, а отже недостовірної та недоречної;

8) *зіставність* – користувачі повинні мати змогу порівняти фінансові звіти підприємства за різні періоди для того, щоб визначати тенденції у його фінансовому стані та результатах діяльності. Користувачі повинні мати також змогу порівняти фінансові звіти різних підприємств, щоб оцінити їхній відносний фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів. Отже, вимір та відображення фінансового впливу подібних операцій та інших подій і умов слід здійснювати послідовно в межах підприємства в різні проміжки часу по відношенню до цього підприємства і також послідовно по відношенню до декількох підприємств. Крім того, користувачів слід ознайомити з обліковою політикою, яка застосовується під час складання фінансових звітів, і з будь-якими змінами цієї політики та впливами цих змін;

9) *своєчасність* – для того, щоб бути доречною, фінансова інформація має бути здатною впливати на економічні рішення користувачів. Своєчасність передбачає надання інформації в межах часу, необхідного для прийняття рішень. Якщо інформація надається з надмірною затримкою, то вона може втратити свою доречність. В управлінського персоналу може виникнути необхідність знайти оптимальне співвідношення між відносними перевагами надання своєчасної інформації та забезпеченнями її достовірності. Для досягнення оптимального співвідношення між доречністю та достовірністю передусім потрібно керуватися необхідністю задовольняти потреби користувачів, які приймають економічні рішення;

10) *співвідношення вигід та витрат* – отримані від інформації вигоди повинні перевищувати витрати на її надання. Оцінка вигід та витрат є значною мірою суб'єктивною. Більш того, витрати не обов'язково несуть ті користувачі, які отримують вигоди, і часто вигоди від інформації отримуються широким

колом зовнішніх користувачів.

З метою гармонізації національного законодавства з Міжнародним стандартом фінансової звітності для малих та середніх підприємств України потрібно привести у відповідність різні законодавчі акти й нормативно-правові документи, що визначають порядок функціонування суб'єктів малого бізнесу, порядок ведення їх обліку та формування звітності. Впровадження *МСФЗ для МСП* надасть можливість усунути економічні й торговельні бар'єри для вітчизняного малого бізнесу, активізувати надходження додаткового іноземного фінансування, сформувані внутрішнє конкурентоспроможне ринкове середовище.

МСФЗ для МСП може використовуватись невеликими суб'єктами господарювання з метою отримання кредитів в зарубіжних банках, а також в якості основи для побудови системи управлінського обліку за умови, що витрати на складання звітності не перевищать вигоди для бізнесу від її використання. Для підвищення привабливості цього стандарту для українських підприємств є важливим його подальше спрощення та розробка механізму використання на законодавчому рівні.

Інформація у фінансових звітах допомагає тим, хто надає капітал, приймати кращі рішення, і в результаті цього забезпечує більш ефективне функціонування ринків капіталу та зменшення вартості капіталу для економіки в цілому. Окремі підприємства також отримують вигоди, у тому числі більш легкий доступ до ринків капіталу, покращення відносин з громадськістю та, можливо, зменшення вартості капіталу. Серед вигід також може бути підвищення ефективності управлінських рішень, оскільки внутрішня фінансова інформація на підприємстві часто, хоча б частково, ґрунтується на інформації, яка підготовлена для складання фінансових звітів загального призначення.

Список літератури:

1. Небильцова О.В., Король В.І. Особливості застосування міжнародного стандарту фінансової звітності для малих та середніх підприємств у Європейському Союзі та Україні. *Економічний аналіз*. 2015. Том 21. С. 292-297.
2. Мединська Т.О., Слюсар Р.А. Альтернативні системи оподаткування малого бізнесу у зарубіжних країнах: досвід для України. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія: Економіка і управління*. 2014. Вип. 30. С. 231-244.
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств, в редакції від 01.01.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 19.02.2021).